

תורה צוה

יום ב' שמחת תורה, ה'תשכ"ג

לזכות
הרב רפאל ורעייתו מושקא
שטיינר
לרגל יום חתונתם
אור לח"י אלול, ה'תשע"ב

לזכות
ר' מאיר ורעייתו דבורה לאה
אשכנזי
להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו

בס"ד. יום ב' שמחת תורה, ה'תשכ"ג*

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹, פירושו שהתורה היא ירושה² לכל אחד ואחד³ שמקהלת יעקב. וידועים הדיוקים בזה⁴, הרי אמרו רז"ל⁵ התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, וכאן נאמר שהתורה היא ירושה (הביאור לקמן סעיף ב). גם צריך להבין, דפירוש ירושה בפשטות הוא שירוש מאבותיו (היינו שמצד עצמו אינו שייך להדבר אלא שירש זה מאבותיו), והרי כל ישראל היו (נשמותיהם) במעמד הר סיני⁶ וקיבלו בעצמם את התורה (הביאור לקמן סעיף ב). גם צריך להבין, דבפסוק שלאחרי זה⁷ נאמר ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, מהי השייכות דויהי בישורון מלך גו' למורשה קהלת יעקב (הביאור לקמן סעיף ה). גם, דבפסוק זה נקראים ישראל בשם יעקב (מורשה קהלת יעקב), ובהפסוק שלאחרי זה בתחלתו נקראים בשם ישורון (ויהי בישורון מלך) ובסיום הפסוק נקראים בשם ישראל (יחד שבטי ישראל) (הביאור לקמן סעיף ה).

סיכום: ד' שאלות בפסוק: א. אמרו חז"ל "שאינה ירושה לך", ומחו "מורשה". ב. מדוע זקוקים לירוש, הרי נשמות כל ישראל היו במעמד הר-סיני וקיבלו בעצמם התורה. ג. מהי השייכות לפסוק שאחרי "ויהי בישורון מלך". ד. מדוע ישראל מכונים כאן יעקב, ואילו בפסוק שאחרי מכונים בתחילתו ישורון ובסופו ישראל.

(ב) ונקודת הביאור בזה (כמובן מהדרושים⁸), דבתורה שני ענינים. (א) התורה כמו שהיא מצד עצמה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, (ב) וכמו שהתורה ירדה למטה, ומבררת ומזככת את העולם⁸, מתחיל מהבירור

(4) ד"ה תורה צוה באוה"ת ברכה (ס"ע א'תתמת. שם ע' א'תתנה). ד"ה זה דשנת תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' כו). ה'תש"ב (סה"מ ה'תש"ב ע' 39).

(5) אבות פ"ב מי"ב.

(6) פדר"א פמ"א. שמו"ד פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא, א. ובכ"מ.

(7) ברכה לג, ה.

(8) דלעיל הערה 4. וראה גם המשך וככה תרל"ז פס"ו ואילך. סה"מ תר"ל ע' פז ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב שסא, א ואילך.

* יצא לאור בקונטרס שמע"צ ושמה"ת – תנש"א, "לקראת שמע"צ ושמה"ת . . ערוחה"ס, שנת ה'תשנ"א".

מאמר זה הוא המשך למאמרים שלפניו ד"ה יבחר לנו גו' דראש השנה, ד"ה וכל אדם גו' דשבת תשובה וד"ה בסוכות תשבו דיום ב' דחג הסוכות שנה זו (תשכ"ג) – לעיל ע' א ואילך; ע' עד ואילך; ע' קעה ואילך.

(1) ברכה לג, ד.

(2) סנהדרין נט, א. וראה גם שם צא, סע"ב.

(3) ולא רק להכליל (ע"ד גזל השבט).

א "התורה כמו שהיא מצד עצמה... כמו שת"הדרגות הללו בתורה משתקפות בהבדל בין 'פנימיות' התורה לבין 'נגלה' דתורה שהתורה ירדה למטה"

והזיכוכן שבאדם הלומד, שהשכל דנפש הבהמית מתברר ומזדכך ונכלל בקדושה⁹ ועד לביורר הניצוצות שבדברים הגשמיים כדלקמן. וזהו¹⁰ שאמרו רז"ל¹¹ לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, דבתחילת העבודה, עסק התורה והאדם הוא בכדי לברר ולזכך את נפשו, כמאמר רז"ל¹² מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשי קא עביד (מתחילה כשאדם עושה, לתועלת עצמו עושה), שעסק התורה שלו הוא בכדי לזכך את נפשו, ועל-ידי זה בא אחר-כך לעסק התורה לשמה, לשם התורה עצמה (שלמעלה מענין הביוררים)¹³.

סיכום: שני ענינים בתורה: א. כפי שהיא לעצמה, חכמתו ורצונו יתברך. ב. כפי שירדה לזכך העולם. בתחילת העבודה עסק התורה הוא בכדי לזכך את הנפש ("מתוך שלא לשמה"). ועל-ידי זה בא לעסק התורה לשם התורה עצמה ("בא לשמה").

וזהו שהתורה נקראת ירושה ואף-על-פי-כן אמרו התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה (כנ"ל סעיף א), דזה שהתורה נקראת ירושה הוא מצד הביוררים שעל-ידי התורה. דהניצוצות שבדברים הגשמיים, וכן הניצוצות שבהשכל דנפש הבהמית, שרשם הוא בתוהו, והשורש דנשמות ישראל הוא בתיקון¹⁴. דזהו שעשו נקרא גדול ויעקב נקרא קטן¹³, כי שורש עשו הוא

(9) וראה תניא פל"ז (מט, א), דלכאורה הפירוש

דביורר השכל דנפש-הבהמית והתכללותו בקדושה הוא גם כבינונים (אף שהמדות דנפש-הבהמית אין ביכלתם להפוך לקדושה).

(10) ראה גם לקו"ת האזינו עה, סע"ד ואילך.

(11) פסחים נ, ב. וש"נ.

(12) שם סה, ב.

(13) תולדות כז, א. שם, טו. שם, מב.

התורה, וכן את שכלה של הנפש-הבהמית שעניינים אלו שבתורה קרובים לעולמה.

ב על-פי הפשט, מדובר במאמרי חז"ל אלו באדם הלומד תורה לשם פניות אישיות חומריות, אולם על-פי פנימיות העניינים הדברים מתפרשים באופן מחודש ונעלה יותר.

ג "תוהו" "תיקון"

בתורת הקבלה והחסידות מבוארת סוגיית תוהו ותיקון בהרחבה. להלן נעמוד בקצרה על

(כדלקמן סעיף א): פנימיות התורה עוסקת בביאור אחדות ה' וסדר השתלשלות העולמות, ולא בענייני העולם הגשמי, שכן אין לחומריות וגשמיות ערך ותפיסת מקום בדרגת התורה כפי שהיא לפני ירידתה. אמנם בכדי שיהיה ניתן להאיר את העולם, ירדה התורה ממקום כבודה ודנה בטענות בין אדם לחברו, דיני "שור שנגח את הפרה" וכיוצא בזה, אותם מכירה ומבינה גם הנפש-הבהמית שבאדם. ועל-ידי לימוד חלק זה בתורה, 'נגלה' שבתורה, ניתן לברר ולהעלות לקדושה את הדברים הגשמיים בהם עוסקת

יעקב – בחינת עבד, מתקן ההסתר דשם אלוקים על-ידי עבודת הברורים בשבת ימי-החול. **ישראל** – בחינת בן, ממשיך הגילוי דהויה עצמו, על-ידי העבודה דשבת להתענג על הויה, שלמעלה מעבודת הברורים. **ישורון** – מלשון שיר, שאין לו ראש וסוף, הוא בחינת עצם הנשמה כפי שמושרשת בעצמות, שאין בה חילוקי דרגות (דוגמת הבן במוח האב, טרם שנמשך).

בחינת הירושה בתורה היא על-ידי בחינת יעקב – עבודת הברורים. בחינת התורה כפי שהיא למעלה היא על-ידי בחינת ישראל – המשכת גילוי אלוקות (עסק התורה לשמה). בחינת מתנה דתורה היא מצד בחינת ישורון (ובכך נתבאר שאלות גיד דלעיל סעיף א).

סעיף ז: והנה ישנה בחינה נוספת, שהתורה עצמה ירושה (כפשטות הכתוב "מורשה"), ובחינה זו היא למעלה אף ממתנה, שכן אין היא תלויה במציאות הירוש או ברצון המוריש, אלא הירוש עומד במקום המוריש עצמו. וענין זה מתגלה בשם העצם יעקב, בו כל ישראל בשווה.

הטעם ש"ישורון" שייך דווקא לבחינת מתנה ולא לירושה, יובן בהקדים, שענין הבחירה בישראל, היא בחירה בשייכות לרצון (שבחר **לרצות** בהם), ומקורה מהפלאות העצמות. ואילו ענין הירושה (שעומד במקום המוריש) הוא שישראל מושרשים בעצמות עצמו.

ועל-פי-זה, רצון הנותן (בחינת מתנה) בא מהבחירה שענינה הפלאות העצמות, ולפיכך הכלי לכך הוא "ישורון" – עצם הנשמה, שהפלאותה שהיא למעלה מהתחלקות. ואילו ירושה, שישראל מושרשים בעצמות עצמו, מתגלה דווקא בשם "יעקב", שם העצם דישראל עצמו.

סעיף ז: ויש לומר, שעיקר ההדגשה בראש-השנה הוא **נחלתינו** את גאון **יעקב** – עצם הנשמה המושרשת בעצמות עצמו, והבקשה **"יבחר לנו"** היא שענין זה יומשך בגילוי. וכן היא ההדגשה בשמחת-תורה **"מורשה קהלת יעקב"**. ולפיכך מצות היום בריקוד (בעקביים), דבזה כל ישראל שווים.

ולדוסיף, שההתאחדות מצד "קהלת יעקב" (והריקוד) היא התאחדות עצמית (לא מצד שנגרש עילוי שלמעלה מהתחלקות), ועל ידי זה מתגלה שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד – "מורשה".

בתוהו, שהאורות דתוהו הם אורות מרובים (גדול), ושוורש יעקב הוא בתיקון, שהאורות דתיקון הם אורות מועטים וכן מוגבלים בכלים (קטן) ה'. וכיון שיעקב ועשו הם אחים, כמו שכתוב¹⁴ הלא אח עשו ליעקב, והאחים יורשים

(14) מלאכי א, ב.

עקרי הדברים בנושא, הנוגעים למאמר זה:

על הפסוק ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם וגו', מבואר בתורת הקבלה, ששוורש מלכים אלו הם 'ז' מלכין קדמאין, שבע ספירות קדושות עליונות שהאירו בעולם התוהו. בעולם זה הייתה 'שבירת הכלים', מכיוון שהאור האלוקי האיר בו בעוצמה כזו, שהכלים לא יכלו להכילו. בדומה לאדם ששומע בשורה פתאומית, ש"יכול לבוא לידי כלות הנפש ועל-כ-פנים לידי התעלפות .. וכמו בשרה כשנתברשה מעקידת יצחק פרחה נשמתה" (ראה סה"מ תרס"ה עמ' קא). הניצוצות מהאורות הקדושים שנפלו ב'שבירת הכלים' ירדו והתלבשו בעמקי הקליפות, ומהם נובעת חיותם של 'עשיו אבי אדם' - הנפש הבהמית והדברים הגשמיים. לעומת זאת, ב'עולם התיקון' האורות הם מועטים והכלים רחבים (ראה ביאור הבא). כך שביכולתם להגביל את האור שיתפשט ויאיר רק בתחום הקדושה. ומכיוון שהתורה עוסקת בדברים הגשמיים, לכן בכוחו של האדם הלומד, לברר את הניצוץ האלוקי מעולם התוהו הטמון בדבר הגשמי, ועל ידי כך הוא 'יורש' ומקבל את כוחו הנעלה של ניצוץ זה שמקורו בעולם התוהו, וביכולתו לנצל לעבודת ה'.

ד"אורות דתוהו הם אורות מרובים .. תיקון הם אורות מועטים"

בעולם התוהו האירו הספירות בעוצמה רבה, כך שכל אחת מהן לא נתנה מקום למציאותה של חבירתה, ולא היתה 'התכללות'

בין הספירות. כדוגמת אדם המאירה אצלו "התגלות מידותיו הטבעיים" בתוקף רב, שללא התערבות והנחיית השכל, אין 'התכללות' ואיוון בין מידותיו. ולפיכך, כשתתגלה באדם זה מידת הרחמים, "מרחם גם על שונא" ואינו מסוגל להגביל את רחמיו "אפילו במקום שהנהגת הגבורה והאכזריות היא רחמים". כך גם בעולם התוהו, כשכל אחת מהספירות האירה בתוקף והתנגדה לחבירתה נוצרה שבירה. לעומת זאת, בעולם התיקון האורות מועטים ואינם מאירים בתוקף כבעולם התוהו, משכך יש התכללות בין הספירות, והם יכולים להתקיים יחדיו. וכדוגמת אדם ששכלו מרסן את מידותיו ומאזן ביניהם עד כדי כך שביכולתו להשתמש במידות מנוגדות בעת ובעונה אחת, ולכן גם כשמתעוררת בו אהבתו לבנו הקטן, יכול הוא לסרב לתת לו סכין, אף שהבן חפץ בכך מאוד, מכיוון שמידת החסד והאהבה לבנו היא המחייבת אותו להשתמש במידת הגבורה, שלא למלאות את רצונו של הבן כדי שלא ינזק, וזוהי התכללות הגבורה בחסד (ראה סה"מ תרס"ה עמ' קא).

ה "מוגבלים בכלים"

בעולם התיקון ישנם כלים המגבילים את האור. שכן הסיבה לכך שבעולם התוהו הייתה שבירה, אינה רק מפני שכל ספירה התנגדה לחבירתה, אלא גם משום שכל ספירה כשלעצמה האירה בעוצמה כזו שאינה מאפשרת לה להצטמצם ולהתלבש בכלי. אולם בעולם התיקון הכלים רחבים, ועל כן בכוחם להגביל

סיכום כללי

סעיף א: ד' שאלות בפסוק: א. אמרו חז"ל "שאינה ירושה לך", ומדו "מורשה" (הביאור לקמן סעיף ב). ב. מדוע זקוקים לירושה, הרי נשמות כל ישראל היו במעמד הר-סיני וקיבלו בעצמם התורה (הביאור לקמן סעיף ב). ג. מהי השייכות לפסוק שאחריו "ויהי בישראל מלך" (הביאור לקמן סעיף ה). ד. מדוע ישראל מכונים כאן יעקב, ואילו בפסוק שאחריו מכונים בתחילתו ישראל ובסופו ישראל (הביאור לקמן סעיף ה).

סעיף ב: הביאור, דבתורה שני ענינים: א. כפי שהיא לעצמה, חכמתו ורצונו יתברך. ב. כפי שירדה לזכך העולם. בתחילת העבודה עסק התורה הוא בכדי לזכך את הנפש ("מתוך שלא לשמה"). ועל-ידי זה בא לעסק התורה לשם התורה עצמה ("בא לשמה").

מצד ענין הברורים התורה נקראת ירושה, שעל-ידי יורשים ישראל (ששורשם מתיקון) הניצוצות בדברים הגשמיים (ששורשם מתוהו). אולם התורה עצמה היא למעלה מזה ("שאינה ירושה לך"), ונמשכת על-ידי לימוד-התורה לשמה ("התקן עצמך") (ומבוארות שאלות א-ב דלעיל סעיף א).

סעיף ג: וזהו שהתורה נמשלה לטל ולמטר: מטר (זיכור המטה) – לימוד-התורה לזכך עצמו ("יערוף כמטר לקחי"), ממשיך התורה כפי שירדה לזכך העולם. טל (גילוי מלמעלה) – עסק התורה לשמה ("תול כטל אמרתי"), ממשיך התורה כפי שהיא מצד עצמה, בחינת הקב"ה קורא ושונה כנגדו.

יש לומר שמטר התורה הוא נגלה התורה המלוּבש בדברים גשמיים, שכדי לגלות את האור צריך לזכך עצמו, וגם אז אין הוא בגילוי כל-כך. וטל התורה הוא פנימיות התורה, בה האור בגילוי.

סעיף ד: והנה יש בתורה ענין שלישי ונעלה יותר – מתנה. שכן בפרטיות, גם המשכת התורה כפי שהיא מצד עצמה היא בחינת מטר (עבודת המטה), כי היא נמשכת על-ידי עסק התורה לשמה. ואילו בחינת טל התורה היא דרגה נעלית הנמשכת מעצמה.

וזהו 'ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה", שהיא ההמשכה מלמעלה מצד עצמה (בשונה מ"הקב"ה קורא ושונה כנגדו"), בחינת טל התורה (דשורש הטל הוא בג' ראשונות דעתיק).

וביאור בחינה זו, דבפנימיות התורה גופא ישנן חיצוניות ופנימיות: החיצוניות – עוסקת בהשתלשלות העולמות, היא בגדר השגה, ונמשכת על-ידי עסק התורה לשמה (בחינת "התקן עצמך"). הפנימיות – תענוג, שלמעלה מהשגה, ונמשכת מעצמה (בחינת מתנה דתורה).

סעיף ה: ג' הבחינות בתורה הן מצד ג' הבחינות בישראל: יעקב, ישראל וישראל.

זה את זה, לכן, על ידי שנשמות ישראל מבררים את הניצוצות, הם יורשים האורות דתוהו. ומה שכתוב התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך הוא בנוגע להתורה כמו שהיא למעלה מענין הברורים, דהמשכת בחינה זו דתורה היא על ידי לימוד התורה לשמה. וזהו התקן עצמך ללמוד תורה, שדרושה לך הכנה מיוחדת, והיינו שצריך לייגע עצמו שיהיה לימודו לשמה בלי שום פנייה כלל (גם לא הפני' דלזכך את נפשו), ועל ידי לימוד התורה לשמה הוא ממשיך התורה כמו שהיא מצד עצמה. שדרגה זו דתורה היא למעלה גם מהאורות דתוהו (שישראל יורשים על-ידי עבודת הברורים), שאינה ירושה לך (ומבוארות שאלות א-ב דלעיל סעיף א).

סיכום: מצד ענין הברורים התורה נקראת ירושה, שעל-ידי יורשים ישראל (ששורשם מתיקון) הניצוצות בדברים הגשמיים (ששורשם מתוהו). אולם התורה עצמה היא למעלה מזה ("שאינה ירושה לך"), ונמשכת על-ידי לימוד-התורה לשמה ("התקן עצמך").

ג) וזהו יערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי¹⁵, דמטר בא מהעננים שנעשים מלחות הארץ, ואד יעלה מן הארץ והשקה את פני האדמה¹⁶. וטל בא מלמעלה. דכמו-כן הוא ברוחניות, שמטר הוא ענין¹⁷ שבא על-ידי בירור וזיכוך והעלאת המטה, כמאמר רז"ל¹⁸: על הפסוק יערוף כמטר לקחי גוי, שברו הבריות את ערפן מיד מטר יורד, וטל הוא גילוי מלמעלה. והטעם שהתורה נמשלה לטל ולמטר הוא, כי בתורה שני הענינים. הענין דירידת

שזהו ענין המטר – ראה ד"ה שיר המעלות לדוד הנה מה טוב גוי' דל"ג בעומר ה'תשכ"ב ס"ו, ובהערות שם (לקמן ח"ג ס"ע רעג ואילן).
(18) ב"ר פי"ג, ד.

(15) האינינו לב, ב.
(16) בראשית ב, ו.
(17) ברוב המקומות איתא, שירידת המטר הוא על-ידי זיכוך המטה. ובהמשך וככה תרל"ז הנ"ל.

את האור. וכדוגמת ילד קטן שמכיוון שכלי מוחו קטנים, אין בכוחם להגביל את מידותיו, וכשהוא מתעורר במידת הגבורה וכועס על פלוני שהיצר לו, כעסו הוא בלתי מבוקר ונשלט. לעומת זאת, מי שכלי מוחו רחבים ומפותחים אינו כועס בעוצמה רבה כל כך, וזאת מכיוון שביכולתם של כלי מוחו להגדיר ולפרט לפרטים את הסיבות הגורמות לכעסו, ולכן הכעס מבוקר ומוגבל בהתאם לרמת הצער שהיסיב לו אותו

ו' שיהיה לימודו לשמה" וכדלקמן סוף סעיף ה: "לא בכדי לברר בירורים אלא בכדי להמשיך גילוי אלוקות".

ההדגשה הוא נחלתינו את גאון יעקב אלא שמבקשים שענין זה יומשך בגילוי, על דרך זה הוא בשמחת תורה, שעיקר ההדגשה היא מורשה קהלת יעקב. וזהו מה שאומר קהלת יעקב, שמצד הענין דיעקב, כל ישראל הם מציאות אחת (קהל), על דרך שבראש השנה אתם נצבים גו' כולכם, לאחדים כאחד⁵⁶. וזהו שמצות היום (דשמחת-תורה) הוא בריקודים, דריקוד הוא ברגליים, וברגליים עצמם – בהעקב שבהם (יעקב מלשון עקב), שכל ישראל שוים בזה.

סיכום: עיקר ההדגשה בראש-השנה הוא "נחלתינו את גאון יעקב" – עצם הנשמה המושרשת בעצמות עצמו, והבקשה "יבחר לנו" היא שענין זה יומשך בגילוי. וכן היא ההדגשה בשמחת-תורה "מורשה קהלת יעקב". ולפיכך מצות היום בריקוד (בעקביים), דבזה כל ישראל שווים.

ולהוסיף, דזה שכל ישראל מתאחדים להיות מציאות אחת, קהלת יעקב, הוא לא מפני שנרגש בהם עליו שלמעלה מהתחלקות [על דרך ההתאחדות דישרון מלשון שיר, שהוא על-ידי גילוי המקיף שלמעלה מהתחלקות], שהרי יעקב הוא מלשון עקב, ובעקב אין נרגש עליו, אלא אחדות עצמית. ועל דרך זה הוא בנוגע לההתאחדות דישראל בענין הריקוד בעקביים. ועל-ידי הענין דקהלת יעקב, מתגלה הענין דמורשה, ירושה תורה, שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד. דבמתנה תורה, יש ג' ענינים. הנותן המקבל והמתנה (תורה), מה-שאיין-כן בענין הירושה תורה, ישראל ואורייתא וקוב"ה כולא חד.

סיכום: ההתאחדות מצד "קהלת יעקב" (והריקוד) היא התאחדות עצמית (לא מצד שנרגש עליו שלמעלה מהתחלקות), ועל ידי זה מתגלה שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד – "מורשה".

והמשכת ענין זה (מורשה, ירושה תורה) בשמחת תורה, היא בשמחה גדולה. ומשמחת-תורה נמשך זה על כל השנה כולה, שתהיה שנה שמיחה בלימוד התורה בלי שום מניעות ועיכובים, שמפני זה נתאו כל ישראל וכו' לימות המשיח כי אז לא יהיה שום מונע ומעכב מלעסוק בתורה ובמצוות כדרוש⁵⁷, ועד שיהיה ומלאה הארץ דעה את הויה כמים לים מכסים⁵⁸, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

דתיקעת שופר (ראה ד"ה יבחר לנו (שבהערה 57) ומב"ם הלי' תשובה פ"ט ה"ב. הקודמת) ס"ט (לעיל ע' ח). (58) ישע"י יא, ט.

(56) לקו"ת ר"פ נצבים.

התורה למטה בכדי לברר את העולם, דהמשכת ענין זה שבתורה הוא על ידי לימוד התורה אדעתא דנפשי' – יערוף כמטר לקחי, והתורה כמו שהיא מצד עצמה (כמו שהיא באצילות, למעלה מירידתה בבריאה יצירה עשי'ה), דהמשכת ענין זה שבתורה הוא על ידי עסק התורה לשמה – תזל כטל אמרתי. ואולי יש לומר דעל זה אמרו¹⁹ כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, שעל ידי עסק התורה לשמה הוא המשכת וגילוי התורה כמו שהיא מצד למעלה, הקב"ה קורא ושונה, טל דתורה²⁰.

סיכום: התורה נמשלה לטל ולמטר: מטר (זיכוך המטה) – לימוד-התורה לזכך עצמו ("יערוף כמטר לקחי"), ממשיך התורה כפי שירדה לזכך העולם. טל (גילוי מלמעלה) – עסק התורה לשמה ("תול כטל אמרתי"), ממשיך התורה כפי שהיא מצד עצמה, בחינת הקב"ה קורא ושונה כנגדו.

ויש לומר, דשני ענינים אלה (מטר תורה וטל תורה) הם גליא (נגלה) תורה ופנימיות התורה²¹. שבנגלה תורה שנתלבשה בדברים גשמיים, האור האלקי הוא בהעלם, ובכדי שהאור יהיה בגילוי באדם הלומד את התורה הוא על-ידי שיזכך את עצמו, דזהו שזכה נעשית לו סם חיים²², דעל-ידי שזכה מלשון זיכוך אז דוקא נעשית לו סם חיים. ובפנימיות התורה האור האלוקי הוא בגילוי. ולהוסיף, שגם לאחר שהאדם מזכך את עצמו, שאז גם בנגלה תורה האור הוא בגילוי, אינו כהגילוי שבפנימיות התורה. דכיון שהאור שבנגלה תורה מלוכש בדברים גשמיים המעלימים את האור, לכן גם לאחר הסרת ההעלם אין האור בגילוי כל-כך כהאור שבפנימיות התורה²³. וזהו שנגלה תורה הוא מטר תורה, דשני ענינים בזה. שבלימוד

שבהמשך תרס"ו שם, שטל תורה (פנימיות התורה) הוא ענין מתנה דתורה]. (22) יומא עב, ב.

(23) ועל דרך המובא לקמן ס"ה שהגילוי דהויה על-ידי תיקון ההסתר דאלקים אינו כהגילוי דהויה עצמו.

(19) ראה תדא"ר פי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (20) כ"ה בלקו"ת שם (עו, רע"א). אבל ברוב הדרושים שבהערה 8, דהקב"ה קורא ושונה כנגדו הוא מטר דתורה. וראה לקמן ס"ד. (21) ראה גם המשך תרס"ו ע' שו, דענין הירושה תורה (שהוא מצד הבירורים תורה) הוא בגליא תורה, וטל תורה הוא פנימיות התורה. [אלא,

ז' גם לאחר הסרת ההעלם אין האור בגילוי כל-כך כהאור שבפנימיות התורה" לומר, גם לאחר שהאדם זיכך את עצמו, עד כדי כך שהענינים הגשמיים בהם התלבשה התורה, אינם מעלימים לגביו על האור האלקי המלוכש בהם, עם זאת, אינו דומה אור שהתלבש בדבר גשמי, לאור שלא ירד כלל ומאיר ללא כל לבוש, כבפנימיות התורה (וראה לקמן ב"אור ים).

הפלאות⁵⁴ העצמות (שאינו מוכרח בשום דבר ויכול לרצות ולא לרצות), ולא העצמות עצמו⁵⁴].

סיכום: ענין הבחירה בישראל, היא בחירה בשייכות לרצון (שבחר לרצות בהם), ומקורה מהפלאות העצמות. ואילו ענין הירושה (שעומד במקום המוריש) הוא שישראל מושרשים בעצמות עצמו.

מהלך המאמר: לאחר שביאר שרצון הנותן מקורו בבחירה, שהיא בחינת הפלאות העצמות, יבאר הטעם שמתנה קשורה עם שם ישורון. ואילו שורש ישראל בעצמות עצמו, מתגלה דווקא בשם יעקב שאינו מבטא שום מעלה.

ועל-פי זה יש לבאר שבענין מתנה נאמר השם ישורון ובענין ירושה השם יעקב, דמתנה היא שהיא מצד רצון הנותן (כנ"ל), באה מצד הבחירה (שבחר לרצות). כמו שכתוב בברכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים (ולכן) ונתן לנו את תורתו. וכיון שענין הבחירה הוא הפלאות העצמות שאינו מוכרח בשום דבר, לכן, הכלי לזה הוא הענין דישורון מלשון שיר, עיגול שאין בו ראש וסוף, העילוי וההפלאה דעצם הנשמה שהיא למעלה מהתחלקות דראש וסוף. וענין הירושה, שישראל מושרשים בהעצמות עצמו, מתגלה בהשם יעקב, שאינו מבטא שום עילוי אלא הוא שם העצם דישראל עצמו.

סיכום: רצון הנותן לתת בא מהבחירה שענינה הפלאות העצמות, ולפיכך הכלי למתנה הוא "ישורון" – עצם הנשמה, שהפלאותה היא למעלה מהתחלקות. ואילו ירושה, שישראל מושרשים בעצמות עצמו, מתגלה דווקא בשם "יעקב", שם העצם דישראל עצמו.

ז) ויש לומר, דזה שבפסוק יבחר לנו את נחלתינו נאמר את גאון יעקב, הוא מצד הענין דנחלתינו, דענין הירושה שייך ליעקב. והבקשה יבחר לנו את נחלתינו למרות שהן ב' דרגות שונות, היא, שהענין דנחלתינו, עצם הנשמה שמושרשת בהעצמות עצמו, יומשך בגילוי⁵⁵. וכמו שבראש השנה עיקר

נגלה דתורה צריכה להיות העבודה זוכה, הלימוד אדעתא דנפשיה לזכך את נפשו – על דרך הענין דשברו הבריות את ערפן כדי שירד מטר. וגם אז, האור האלוקי שמאיר להאדם הוא כמו שהוא מלוּבש בעולם – מטר. והענין דטל תורה הוא בפנימיות התורה.

סיכום: מטר דתורה הוא נגלה דתורה המלוּבש בדברים גשמיים, וכדי לגלות את האור צריך לזכך עצמו, וגם אז אין הוא בגילוי כל-כך. טל דתורה הוא פנימיות התורה, בה האור בגילוי.

ד) והנה נוסף לשני ענינים הנ"ל שבתורה (ירושה תורה, והתקן עצמך ללמוד תורה), נקראת התורה בשם מתנה²⁴. כהנוסח דברכת התורה ונתן לנו את תורתו וחותמין ונתן התורה, וחג השבועות נקרא²⁵ זמן מתן תורתנו. דענין המתנה שבתורה הוא למעלה גם מהענין דהתקן עצמך ללמוד תורה. והענין הוא²⁶, דהחילוק בין טל ומטר הוא, דירידת מטר תלוייה בעבודת האדם (כמו שכתוב²⁷ והי' אם שמוע גו' (ואז²⁸) ונתתי מטר ארצכם גו'), וטל אינו תלוי בעבודת האדם (כמאמר רז"ל²⁹ טל לא מיעצר נעצר), דכמו-כן הוא ברוחניות, דמטר היא ההמשכה שעל-ידי אתערותא דלתתא (עבודת המטה) וטל היא ההמשכה מלמעלה מצד עצמה³⁰. ומזה מובן, דזה שנתבאר לעיל דבחינת טל תורה היא המשכת התורה כמו שהיא למעלה על-ידי עסק התורה לשמה (כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו), הוא בכללות, אבל בפרטיות, גם המשכת התורה כמו שהיא למעלה, הקב"ה קורא ושונה, כיון שההמשכה היא על-ידי שהאדם קורא ושונה, נכללת

ה'תשי"ד סעיף ה (לקמן ח"ג ע' קפב ואילך).

27) עקב יא, יגיד.

28) וכמו שממשיך בכתוב (שם, טריטז) וסרתם ועבדתם גו' (ואז) ולא יהיה מטר.

29) תענית ג, א.

24) ראה גם ברכות ה, סע"א "שלש מתנות כו' תורה כו'". וראה גם ב"ר פ"ו, ה' ג' דברים מתנה לעולם התורה כו'".

25) בנוסח התפלה והקידוש דיו"ט.

26) כהבא לקמן ראה בארוכה דרושים שבערה 8.

וראה גם ד"ה על שלשה דברים העולם עומד כו'

ח "המשכה שעל-ידי אתערותא דלתתא" "המשכה מלמעלה מצד עצמה"

האור האלוקי הנמשך מלמעלה על-ידי אתערותא-דלתתא (התעוררות המטה), נובע מדרגה אלוקית בה יש ערך וחשיבות לנבראים

ולעבודתם, ולכן בכוח עבודתם להמשיך משם אור אלוקי. אולם בדרגות גבוהות יותר, אין כל ערך ותפיסת מקום למציאות הנבראים, ולפיכך ההמשכה משם היא רק מצד שכך עלה ברצונו יתברך.

כב "שגם הבחירה עצמה היא הפלאות העצמות ולא העצמות עצמו"

יכולת הבחירה שבעצמות (הנובעת מכך שאינו מוגדר בגדר מסוים, ולכן ביכולתו לבחור ככל העולה ברצונו), הינה מעלה עצומה

54) ראה על דרך זה בהמאמר ד"ה יבחר לנו גו' (עט).

55) ועל דרך הענין דתמליכוני, שמצד עצם הנשמה, שהגילוי שלו הוא ע"י התשובה והמצוה

ונפלאה. אמנם הפלאה זו, אינה עצמותו ומהותו יתברך בכבודו ובעצמו, מכיון שזו 'מעלה', ועצמותו יתברך הוא רק 'הוא', ללא שום מעלות (ראה בהרחבה לעיל ד"ה יבחר לנו ביאור ט).

עצמו מתגלה בהשם יעקב, כאשר הוא שם העצם⁵¹, שבו כל ישראל הם בשוה.

סיכום: ישנה בחינה נוספת, שהתורה עצמה ירושה (כפשטות הכתוב), ובחינה זו היא למעלה אף ממתנה, שכן אין היא תלויה במציאות היורש או ברצון המוריש, אלא היורש עומד במקום המוריש עצמו. וענין זה מתגלה בשם העצם יעקב, בו כל ישראל בשווה.

וצריך להבין, דהענין דעצם הנשמה שמצד זה כל ישראל הם בשוה, מודגש יותר (לכאורה) בהשם ישורון, דישורון הוא מלשון שיר שאין בו ראש וסוף, ואף-על-פי-כן השם ישורון שייך לענין מתנה (דתורה) ששייכת לרצון הנותן, וגבי ירושה ששייכת להמוריש עצמו נאמר מורשה קהלת יעקב. ויובן זה בהקדים מה שכתוב⁵² יבחר לנו את נחלתינו את גאון יעקב גוי, שאומר כאן שני ענינים. יבחר לנו, ענין הבחירה, ואת נחלתינו, ענין הירושה. ויש לומר, דענין הבחירה שהקב"ה בחר בישראל הוא שבחר לרצות בהם. וענין הירושה שהיורש עומד במקום המוריש, הוא, שישראל מושרשים בהעצמות עצמו. והגם דענין הבחירה הוא מצד העצמות שאינו מוכרח בשום דבר ויכול לרצות ולא לרצות⁵³, מכל-מקום, ענין הבחירה הוא (לא בנוגע לעצמות עצמו, אלא) בנוגע להרצון שלו⁵⁴, דזה שבחר בישראל הוא שבחר לרצות בהם [ועוד ענין בזה, שגם הבחירה עצמה (שהיא הסיבה להרצון) היא

(51) ולכאורה צ"ע המקור על שיעקב שם העצם. (53) המשך ר"ה תש"ג ע' 24.

(52) תהלים מז, ה.

כא "והגם דענין הבחירה הוא מצד העצמות .. מכל-מקום, ענין הבחירה הוא בנוגע להרצון שלו"

כלומר, הגם שהבחירה היא מצד עצמותו יתברך כפי שהוא למעלה לגמרי מדרגת הרצון (והראיה לכך, שיכול הוא שלא לרצות), מכל-מקום, בחירתו היא בנוגע לרצון - שירצה בישראל.

(רצון ומשיכה טבעיים של הנפש, מקורם בדרגת הנפש המוגדרת בענין הרצון. ואילו רצון הבא מהבחירה, נובע הוא מדרגה שאינה עצמו).

בבחינת מטר דתורה, ובחינת טל תורה היא דרגא נעלית יותר בתורה, שאינה נמשכת על-ידי עסק התורה דהאדם (גם לא על-ידי עסק התורה לשמה), והמשכתה היא מצד עצמה.

סיכום: יש ענין שלישי ונעלה יותר בתורה - מתנה. שכן בפרטיות, גם המשכת התורה כפי שהיא מצד עצמה היא בחינת מטר (עבודת המטה), כי היא נמשכת על-ידי עסק התורה לשמה. ואילו בחינת טל דתורה היא דרגה נעלית הנמשכת מעצמה.

וזהו²⁶ שאמרו רז"ל³⁰ ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, וידוע הדיוק בזה, הרי כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, וכיון שישראל עוסקים בתורה במשך כל היום (זה לומד בשעה זו וזה לומד בשעה זו), הרי גם הקב"ה עוסק בתורה במשך כל היום, ואף-על-פי-כן אמרו שבג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה. ונקודת הביאור בזה, דזה שכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו היא המשכה מלמעלה שע"י אתערותא דלתתא (עסק התורה דהאדם), ולכן, ההמשכה היא לפי ערך האתערותא דלתתא. דזהו שאמרו כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, דזה שהקב"ה קורא ושונה הוא כנגדו, לפי ערך הלימוד דהאדם. וזה שבג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה הוא המשכה מלמעלה מצד עצמה, ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת לשם. וענין זה הוא בחינת טל דתורה, כי שורש הטל הוא בג' ראשונות דעתיק. וזוהי השייכות דהקב"ה יושב ועוסק בתורה (טל תורה) לג' שעות ראשונות, כי ג' [שעות] ראשונות הם ג' ראשונות דעתיק.

סיכום: "ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה" זהו ההמשכה מלמעלה מצד עצמה. והוא בחינת טל דתורה, כי שורש הטל הוא בג' ראשונות דעתיק.

ויש לבאר זה - דרגת טל דתורה, בהמשך למבואר לעיל שב' בחינות הראשונות הן גליא ופנימיות התורה - על-פי הידוע³¹ שגם בפנימיות התורה יש חיציניות ופנימיות. דזה שפנימיות התורה מדברת בהענינים דהשתלשלות הוא הגליא שבה. [והוא על-דרך נגלה דתורה שמדברת בעניני העולם. אלא שנגלה דתורה מדברת בענינים גשמיים, ופנימיות התורה בענינים רוחניים³²]. ודרגא

(31) המשך תערי"ב ח"א פרק קפא ע' (ע' ש).

(30) ע"ז ג, ב.

ט "על-דרך נגלה דתורה שמדברת בעניני העולם". בעניני העולם ועוסק בדיני "שור שנגח את העולם".

זו שבפנימיות התורה היא בבחינת השגה³². ועיקר הענין דפנימיות התורה הוא זה שהתורה היא התענוג דלמעלה, תענוג שלמעלה מהשגה. ויש לומר, שהמשכה דפנימיות התורה על-ידי עסק התורה לשמה, שעל זה אמרו כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו [הענין דהתקן עצמך ללמוד תורה], הוא הגליא שבפנימיות התורה, שמדברת בהענינים דהשתלשלות וכיוצא בזה. וההמשכה דפנימיות התורה מצד עצמה, שעל זה אמרו ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה [ענין המתנה דתורה³³] הוא בחינת תענוג דתורה שלמעלה מהשגה.

סיכום: בפנימיות התורה גופא ישנן חיצוניות ופנימיות: החיצוניות – עוסקת בהשתלשלות העולמות, היא בגדר השגה, ונמשכת על-ידי עסק התורה לשמה (בחינת "התקן עצמך"). הפנימיות – תענוג, שלמעלה מהשגה, ונמשכת מעצמה (בחינת מתנה דתורה).

ה) וזהו שעם ישראל נקרא בג' שמות שונים בפסוק **תורה צוה גוי מורשה קהלת** יעקב ויהי בישורון מלך גוי יחד שבטי ישראל, דזה שהתורה היא ירושה לכל אחד מישראל הוא מצד בחינת יעקב שבהם (מורשה קהלת יעקב), והענין דהתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך הוא מצד בחינת ישראל, והמתנה דתורה היא מצד בחינת ישורון.

סיכום: ג' הבחינות בתורה הן מצד ג' הבחינות בישראל: יעקב, ישראל וישורון.

32) וכמו השגת הנשמות בגן-עדן בעסק התורה שלהם, שהוא בבחינת השגה ממש. וכן הוא בתורה דאצילות שמדברת בענינים דאלקות, שהיא "בבחינת השגה ממש באצילות" (המשך תע"ב שם).

33) להעיר גם מהמשך תע"ב ח"א פרק קעד (ריש ע' שנד), שמתנה דתורה הוא ענין פנימיות התורה בחינת שעשועים העצמיים.

הפרה", כך גם ה'חיצוניות' שבפנימיות התורה, עוסקת באותם הענינים כפי שהם בפנימיותם, בשורשם הרוחני של ה'ישור שנגח' ושל ה'פרה', ובמהותו הפנימית של העולם. זוהי ירידה ובחינת 'חיצוניות', לגבי החלק הפנימי יותר שבתורה, שמופשט לגמרי ממציות העולם, הגשמית והרוחנית כאחד.

מסגנון הדברים משמע, שבחינת החיצוניות שבפנימיות התורה כוללת לא רק את החלק העוסק במהותו הפנימית של העולם, אלא גם את הסוגיות בפנימיות התורה העוסקות באחדות ה', שבכוח שכלו של האדם להבינם. זאת מכיוון שהתורה בפנימיותה מופשטת לגמרי מקשר וחס כלשהו לנבראים, כך ששכל נברא אינו מסוגל כלל להשיגה. דרגה זו בפנימיות התורה היא בבחינת "תענוג שלמעלה מהשגה".

י "דרגא זו שבפנימיות התורה היא בבחינת השגה"

בירושה שענינה הוא⁵⁰ שהיורש עומד במקום המוריש (ובמילא יורש את נכסיו) י", אין שייך לומר שהיא באה מצד מציאותו של היורש, כיון שהיורש אינו מציאות אחר מהמוריש אלא עומד במקום המוריש. ואדרבה, ירושה זו היא למעלה ממתנה. דמתנה היא מצד רצון הנותן, ובירושה (באופן זה) היורש עומד במקום המוריש עצמו (שלמעלה מהרצון שלו) י". ועל-פי זה צריך לומר, דהטעם על זה שבענין הירושה דתורה (שהיא למעלה גם ממתנה דתורה) נאמר מורשה קהלת יעקב הוא, כי ישראל וישורון הם שם המעלה, ולכן שייכים לענין הגילויים⁵¹, וענין הירושה שהיורש עומד במקום המוריש

הזכאי בנכסים, ולכן תנאו בטל. לעומת זאת במתנה, ההחלטה על הנתנה נובעת מרצונו הטוב של הנותן בלבד, ואינה תלויה במקבל המתנה שקיבלה לפניו משורת הדין.

כך גם נמשל: בדרגת 'ירושה' נרגשת מציאותו של האדם היורש את התורה, ולכן יכול הוא לרשת רק את דרגת התורה המדודה ומוגבלת לפי ערך מציאותו. לעומת זאת בדרגת 'מתנה' הגבוהה יותר, אין תפיסת מקום למציאות האדם, ולכן בדרגה זו יכול האדם לקבל גם דרגות כאלו שהם למעלה מגדרי השגתו וכוחותיו (ראה לק"ש ח"ג עמ' 116).

יה "בירושה שהיא (רק) מצד קורבה. אבל בירושה שענינה הוא שהיורש עומד במקום המוריש (ובמילא יורש את נכסיו)"

כאשר לאדם אין בנים שיירשוהו, עוברת הירושה לקרוב משפחתו הראוי לרשת את נכסיו ("ירושה שהיא מצד קורבה"), אולם כשיש לו בן הזכאי בירושה, אין הפירוש שהנכסים ניטלים מרשותו של האב ועוברים לרשות אדם אחר מכוחו של דין הירושה, אלא שבנו עומד תחתיו במקומו ממש, וכלשותו של הרגצ'ובי (הובא בהערות רבינו 50) "משום דהוא עצם האב וזה הגדר דכרעי"

דאבה", וממילא כל הנכסים שהיו בבעלות האב עומדים כעת בבעלותו של בנו העומד תחתיו.

יט "במקום המוריש עצמו (שלמעלה מהרצון שלו)"

כוח הרצון נעלה מכוחות השכל והמידות, שכן באמצעות השכל והמידות האדם מבין או חש רגש כלשהו כלפי מעלותיו ותכונותיו של הזולת. כוח הרצון, לעומת זאת, אינו מייחס ערך וחשיבות לדברים שמחוץ למציאותה של הנפש, ורצונו בדבר הוא לא בגלל מעלותיו המסוימות אלא בגלל שהוא רוצה בכך. כדוגמת מתנה, בה מודגשת בעיקר מציאותו של הנותן, שמעניק את המתנה רק מכיון שהוא חפץ בכך.

אמנם למרות זאת, גם כוח הרצון אינו ה'נפש' כפי שהיא לעצמה, אלא כפי שהיא נמשכת ורוצה בדבר אחר שמחוץ לה, דוגמת מתנה שיש בה (גם) מציאות של מקבל. ואילו הנפש עצמה אין בה שום משיכה וחס כל שהוא לדבר שחוץ לה. דוגמת היורש העומד במקום המוריש עצמו, דכיון שהוא עצם האב, ולא דבר נפרד ממנו, יכול ליורשו.

כ ראה לקמן ביאור כב.

מהשגה) שלמעלה מהתחלוקת הוא מצד בחינת ישורון (ובכך נתבארו שאלות גד' דלעיל סעיף א).

סיכום: בחינת הירושה בתורה היא על-ידי בחינת יעקב – עבודת הבירורים. בחינת התורה כפי שהיא למעלה היא על-ידי בחינת ישראל – המשכת גילוי אלוקות (עסק התורה לשמה). בחינת מתנה דתורה היא מצד בחינת ישורון.

מהלך המאמר: לקמן יבאר שבנוסף לג' הדרגות הנ"ל בתורה (מצד ג' השמות: יעקב, ישראל וישורון). ישנה דרגה גבוהה יותר, הקשורה גם היא עם שם יעקב.

ו) וצריך להבין, דלפי ביאור הנ"ל, הטעם שהתורה נקראת בשם ירושה הוא לפי שהתורה מביאה לירושה (שעל-ידי הבירורים שעל-ידי התורה יורשים אורות דתהו), והפירוש דתורה גו' מורשה (כפשטות, דאין מקרא יוצא מידי פשוטו⁴⁷) הוא, שהתורה עצמה היא ירושה⁴⁸.

ויש לומר, דענין הירושה דתורה (להפירוש שהתורה עצמה היא ירושה) הוא למעלה יותר גם מענין המתנה דתורה. דזה שמוכא לעיל מהדרושים דירושה היא למטה ממתנה, הוא⁴⁹ לפי שירושה היא מצד מציאותו של הירוש (שהוא קרובו של המוריש) ואינה תלויה ברצון המוריש, ומתנה היא מצד רצונו של הנותן⁵⁰. דענין זה הוא בירושה שהיא⁵⁰ (רק) מצד קורבה. אבל

(47) שבת סג, א.

(48) וכן מוכח גם ממה שלמדו רז"ל מפסוק זה שעובד כוכבים שלמד תורה חייב מיתה (סנהדרין נט, א) ושהמונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוללו מנחלת אבותיו (שם צא, סע"ב).

(49) ראה לקו"ש ח"ג ע' 115.

(50) ראה בכ"מ בספרי הרגזובי (שו"ת צפע"ג דווינסק ח"א סק"ח. ווארשא ח"ב סק"ח. צפע"ג

מילואים יג, א) דבירושה שני ענינים: ירושה שמצד קורבה – דירושה זו היא גם בבני נח; ירושה שהירוש עומד במקום המוריש – דירושה זו היא רק בישראל.

ואולי יש לומר, דהמבואר בהדרושים שירושה היא למטה ממתנה הוא – כי שם מדובר בענין הירושה שיעקב יורש את עשו (כנ"ל סעיף ב), וירושה זו היא מצד קורבה.

זו "שירושה היא מצד מציאותו של הירוש .. ומתנה היא מצד רצונו של הנותן"

ההגדרה היסודית שיוצרת את ההבדל בין דרגה אלוקית גבוהה לבין זו הנמוכה יותר, היא מידת הרגשת מציאות הבורא: ככל שהדרגה גבוהה יותר נרגשת בה יותר מציאות הבורא, ובמילא אין בה ערך ותפיסת מקום לכל מציאות אחרת הנפרדת (כביכול) ממנו יתברך, שהרי כולא קמיה כלא חשיב. ואילו ככל שהאור יורד

ומצטמצם, נרגשת בו מציאות האלוקות באופן מועט יותר, ובמילא מקבלת מציאות אחרת ערך וחשיבות.

זהו ההבדל בין דרגת ירושה ומתנה: בדיני ירושה, מציאותו של הירוש היא העיקרית והמכריעה ולא זו של המוריש. והראיה לכך היא, שגם במקרה שהמוריש יסרב להוריש את נכסיו, לא יועיל סירובו מאומה, מכיוון שהוא "מתנה על מה שכתוב בתורה", שהירוש הוא

והענין הוא, דיעקב הוא בחינת עבד כמו שכתוב³⁴ שמע אלי יעקב עבדי, וישראל הוא בחינת בן כמו שכתוב³⁵ בני בכורי ישראל³⁶. והעבודה דיעקב היא³⁷ שהוא עובד אלקים, לתקן ההסתר הנמשך משם אלקים³⁸. וישראל הוא על שם כי שרית עם אלקים³⁸, שמושל ושולט על שם אלקים. וזהו שאיתא (שנאמר) בזהר³⁹ שישראל ויעקב הם נגד ב' השמות הו"ה ואלקים, דלגבי בחינת יעקב י' עקב⁴⁰ ישנו ההסתר דשם אלקים ועבודתו היא לתקן ההסתר. וגם לאחר שמתקן ההסתר דשם אלקים, שעל-ידי זה נמשך הגילוי דהו"ה, הוא הגילוי דהו"ה כמו שהוא על-ידי שם אלקים י'. וישראל שהוא על שם כי שרית עם אלקים, שְלִגְבִיָּה אין מלכתחילה ההעלם וההסתר דשם אלקים, הגילוי דהו"ה שנמשך על-ידי ישראל הוא הגילוי דהו"ה עצמו. ומבואר בלקוטי תורה⁴¹ שהעבודה בששת ימי החול בהם מתעסק האדם בענייני חולין היא (בדרך כלל) העבודה דיעקב, עבודת הבירורים, לתקן ההסתר דשם אלקים. והעבודה דשבת היא בבחינת ישראל. כי בשבת כתיב⁴² ויכל אלקים, שכלתה מדת הצמצום וההסתר דשם אלקים ונמשך הגילוי דהו"ה, ולכן אין צריך אז לעבודת הבירורים, והעבודה דשבת היא להתענג על הו"ה י', שלמעלה מעבודת הבירורים.

(34) כ"ה בלקו"ת שבהערה 36. ובכ"מ. ובישעי מו, א: ועתה שמע יעקב עבדי. ובהמשך תרס"ו שבהערה הנ"ל: שמע יעקב עבדי.
(35) שמות ד, כב.
(36) לקו"ת בלק ע, רע"ג. המשך תרס"ו ע' רכה.
(37) בהבא לקמן ראה המשך תרס"ו שם, ושם ס"ע רכו ואילך.
(38) וישלח לב, כט.
(39) ח"א קעד, א.
(40) ע"ח שער ג (שער סדר אצ"י למהרח"ו) פ"ב. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו.
(41) בלק עב, א"ב.
(42) בראשית ב, ב.

יא "לתקן ההסתר הנמשך משם אלוקים" הבין, אינה דומה הבנתו את העניין להבנתו של הרב עצמו. שכן הרב רואה את השכל העמוק בטהרתו, ואילו הבנת התלמיד מותנית ומוגבלת במשל, שהותאם לשכלו. וכן הוא בנמשל: גם כשהאדם מתקן על-ידי עבודתו את הסתר שם אלוקים, ורואה בתוך עניני העולם את האלוקות המלוכשת בהם, אין זה דומה לדרגת האלוקות כפי שהיא בטהרתה, בשם הו"ה שלמעלה מהתלבשות.

יב "הוא הגילוי דהו"ה כמו שהוא על-ידי שם אלקים"

כאשר רב מסביר לתלמידו עניין עמוק מופשט באמצעות משל, אזי גם כשהתלמיד בימות החול, בהם קיים צמצום והסתר על

סיכום: יעקב – בחינת עבד, מתקן ההסתר דשם אלוקים על-ידי עבודת הבירורים בשבת ימי-החול. ישראל – בחינת בן, ממשיך הגילוי דהויה עצמו, על-ידי העבודה דשבת להתענג על הויה, שלמעלה מעבודת הבירורים.

ובחינת ישורון היא למעלה גם מבחינת ישראל. דישורון הוא מלשון שיר, דבר עגול כטבעת שאין לו ראש וסוף⁴³. ומבואר בלקוטי תורה⁴⁴ דזה שישאל נקראים בשם ישורון הוא מצד שורש הנשמות כמו שעלו במחשבה. ויש לומר, דהחילוק שבין ישורון לישראל, אף שגם הענין דישראל על שם כי שרית עם אלקים הוא מצד הגילוי דשורש הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף [וכמבואר בכמה מקומות⁴⁵ דיעקב הוא הנשמה שמלובשת בגוף וישראל הוא שורש הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף], דישראל הוא בחינת בן (כנ"ל), דלשון וענין בן שייך דוקא לאחרי שהבן נמשך ממוח האב, וישורון הוא עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בעצמותו יתברך, בדוגמת הבן כמו שהוא במוח האב עצמו (טרם שנמשך י'). וזהו ישורון הוא מלשון

(ולא בהדרגה דישראל שנק' בשם ישורון).
44) נצבים שם.
45) וראה גם המשך תרס"ו שבהערה 21.

43) לקו"ת שה"ש א, ג. וכ"מ בלקו"ת נצבים מה, א. – ראה גם אוה"ת ברכה ס"ע א'תתס"א ואילך. שם ע' א'תתס"ו. סה"מ תרנ"ד ס"ע לה ואילך. אלא ששם מדבר (בעיקר) בענין הדרגה דתורה שהיא כמו עיגול

הוא רק הארת הנשמה בלבד ועיקרה נשאר למעלה, אמנם הנה גם הנשמה כמו שהיא למעלה גם היא אינה עצם עצמותה של הנשמה והיא רק מה שנמשכה כביכול ממחשבתו וחכמתו יתברך, כדוגמת הבן שנמשך ממוח האב היינו מה שהוא בגדר וענין המשכה, ועצם עצמותו של הבן הוא חלק מוח האב מה שאינו בגדר המשכה כלל, והיינו דכשם שהבן הוא מוח האב ומשם נמשכה המשכה ממוח האב שמה נוצר הבן במהות לעצמו הנה כן הוא בהנשמה שהיא אלקות ממש, והיינו עצם עצמותה של הנשמה כמו שהיא חלק כביכול מן העצם כמו העצם, ואינה בגדר המשכה וגילוי עד עת קץ שיתגלה עצמותו יתברך בהגילויים דלעתידי-לבוא, ומשם נמשכה הארה וזו כדוגמת מוח האב שנמשך מעצם עצמותו, והיא עצם הנשמה

שם הויה, ונדרשת 'עבודת הבירורים' לברר את הטוב מן הרע המסתיר עליו, עבודתו של האדם היא בבחינת 'אתכפיא' - הרע שבקרבו מונע ממנו להתקרב לקב"ה, והוא נדרש לכפות את רצונותיו השלייים ולקיים את רצון ה'. אמנם בשבת כ"שכלתה מידת הצמצום" ושם הויה מאיר בגלוי, אין האדם צריך להתמודד מול רצונות זרים שמקורם בצד השלילי שבקרבו, וכל תענוגו ורצונו הוא "להתענג על הויה" (ראה לקו"ת בלק עב א"ב).

יד "יעקב הוא הנשמה שמלובשת בגוף וישראל הוא שורש הנשמה .. וישורון הוא עצם הנשמה כו"
ראה סה"מ תש"ד (עמ' 130): "הגוף הוא קטן מהכיל את עצם הנשמה, ומה שמתלבש בהגוף

שיר שאין בו ראש וסוף, כי בהדרגה הנשמות כמו שנמשכו כבר ממוח האב (גם כמו שהם למעלה) ישנם חילוקי דרגות^{טו}, והענין דשיר שאין בו ראש וסוף הוא בעצם הנשמות כמו שהם מושרשים באור אין-סוף. וזהו מה שכתוב ויהי בישורון מלך ואיתא בלקוטי תורה⁴⁴ שזה קאי (מתייחס) על ראש השנה, שתמליכוני עליכם, כי הענין דתמליכוני עליכם הוא על-ידי גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בעצמות אור אין-סוף ולכן בנוגע ל'מלך' נאמר השם 'ישורון'.

סיכום: ישורון – מלשון שיר, שאין לו ראש וסוף. בחינת עצם הנשמה כפי שמושרשת בעצמות, שאין בה חילוקי דרגות (דוגמת הבן במוח האב, טרם שנמשך).

וזוהי השייכות דג' ענינים אלה שבישראל (יעקב, ישראל וישורון) לג' הענינים שבתורה, דענין הירושה שבתורה שהוא מצד הבירורים [שעל-ידי הבירורים דתורה יורשים את האורות דתהו, כנ"ל סעיף ב], הוא מצד בחינת יעקב, דעבודת הבירורים היא בבחינת יעקב. והענין דהתקן עצמך ללמוד תורה, שעל-ידי עסק התורה לשמה נמשך הגילוי דתורה כמו שהיא למעלה (פנימיות התורה), הוא מצד בחינת ישראל⁴⁶, דעסק התורה דבחינת ישראל הוא (לא בכדי לברר בירורים, אלא) בכדי להמשיך גילוי אלקות^{טז}. וענין המתנה דתורה שהוא המשכת התענוג דתורה (שלמעלה

46) להעיר מהידוע שיום השבת שייך לפנימיות התורה (לקו"ש ח"א ע' 53. ושי"ו) – ובשבת הוא בחינת ישראל, כנ"ל בפנים.

שנשאר למעלה אשר רק הארה ומקצת ממנה באה בהתלבשות בגוף" "הארת הנשמה כמו שהיא באה בהתלבשות בגוף ונפש-הבהמית, הגוף ונה"ב מעלימים ומסתירים על הארת הנשמה ופועלים כעין חלישות ההתקשרות העצמית של הארת הנשמה בגוף עם עצם הנשמה, דעצם הנשמה כמו שהיא למעלה הרי כל כחותיה וחושיה הם באלקות שהיא רואה ושומעת הכרויים העליונים דעניני תשובה ועניני עבודה" טו "כי בהדרגה הנשמות כמו שנמשכו כבר ממוח האב .. ישנם חילוקי דרגות" בעודן במוח האב טרם שנמשכו ממנו הנשמות כלולות בו כאחד, ואין כל חילוק ביניהן. אולם לאחר שנמשכו ממוח האב, וכל נשמה הינה בבחינת 'מציאות' כשלעצמה, אזי לכל נשמה יש את 'ציורה' ודרגתה הפרטית, בה היא נבדלת מחברותיה. טז "דעסק התורה דבחינת ישראל .. להמשיך גילוי אלוקות" כשם שהנשמות כפי שהן בדרגת ישראל, נמשכו ממנו יתברך, והן בבחינת מציאות בפני עצמן הדבוקה באלקות, כך גם עבודתם היא להמשיך גילוי אלוקות ממנו יתברך.